

Bebörtönzés

*Kivonat a 2. Általános Jelentésből,
Magyarul publikálva 1992-ben*

44. Bevezetésül hangsúlyozni kell, hogy a CPT-nek egy börtön meglátogatása során számos kérdést kell vizsgálnia. Természetesen különös figyelmet fordít azokra az esetekre, ahol a fogvatartottak az őrszemélyzet általi bántalmazásról számolnak be. A CPT megbízatása azonban a börtönben való fogvatartás minden aspektusára kiterjed. A bántalmazás számos formában valósulhat meg, amelyek közül jónéhány nem feltétlenül szándékos, inkább szervezeti hiányosság vagy az elégtelen erőforrások következménye. Ezért az objektumban az általános életminőség a CPT számára lényeges szempont. Az életminőség nagy mértékben attól függ, hogy a fogvatartottak milyen tevékenységeket végezhetnek, és általában milyen a kapcsolat a fogvatartottak és az őrszemélyzet között.

45. A CPT gondosan megfigyeli az objektumra jellemző légkört. A konstruktív, nem pedig konfrontatív kapcsolatok előmozdítása a fogvatartottak és az őrszemélyzet között segít a börtönviszonyok között óhatatlanul jelen lévő feszültség enyhítésében, egyszersmind jelentősen csökkenti a bántalmazáshoz kapcsolódó erőszakos incidensek előfordulásának a valószínűségét. Röviden, a CPT a kommunikáció és a törődés szellemét szeretné látni a szükséges irányító és korlátozó intézkedések mellett. Ez a megközelítés nem hogy nem ássa alá az intézmény biztonságát, hanem egyenesen javíthatja.

46. A túlszűfolttság olyan probléma, amely közvetlen a CPT megbízatásához kapcsolódik. Minden, a börtönben nyújtott szolgáltatást és ott folytatott tevékenységet kedvezőtlenül érint, ha több fogvatartott vesz bennük részt, mint ahányra azt eredetileg tervezték, és az életminőséget az egész objektumban rontani fogja, talán nem is csekély mértékben. Ezen túlmenően, a túlszűfolttság mértéke egy börtönben, különösen pedig annak egy meghatározott részében lehet akkora, hogy az már fizikai szempontból is embertelen vagy megalázó körülményeket jelent.

47. A kielégítő foglalkoztatás és a programok (munka, tanulás, sportolás, stb.) alapvetően fontosak a fogvatartottak jóléte szempontjából. Ez minden objektumra igaz, akár jogerősen elítélt fogvatartottakról van szó, akár olyanokról, akiknek az ügyében még nem született jogerős ítélet. A CPT megfigyelései szerint számos gyűjtőfogházban a választható tevékenységek köre rendkívül korlátozott. A börtönrezsimbe beiktatott tevékenységek szervezése ezekben az objektumokban - ahol a fogvatartottak meglehetősen gyorsan váltják egymást - nem egyszerű feladat. Egyértelmű, hogy olyan egyénre szabott kezelési programokra nincs mód, mint amilyeneket a jogerősen elítélt fogvatartottak számára fenntartott objektumokban lehet szervezni. Ugyanakkor nem lehet megengedni azt, hogy a fogvatartottak hetekig vagy hónapokig csak tétlenül üldögéljenek a zárkájukban, függetlenül attól, hogy az jól vagy rosszul van-e berendezve. A CPT véleménye szerint arra kell törekedni, hogy a gyűjtőfogházakban fogva tartott személyek a nap egy jó részét (8

órát vagy annál is többet) a zárkájukon kívül töltsék, célirányos és változatos tevékenységek végzésével. Természetesen a jogerősen elítélt fogvatartottak számára fenntartott objektumokban még kedvezőbb rezsimeket kellene alkalmazni.

48. Külön kell szólni a szabadban történő testmozgásról. Általánosan elfogadott az a nézet, hogy alapvető biztonsági eszközként a fogvatartottak minden nap legalább egy órát mozogjanak a szabadban (lehetőleg valamilyen szélesebb körű program részeként). A CPT hangsúlyozni kívánja, hogy **kivétel nélkül minden fogvatartottnak** (azoknak is, akiket magánzárkára ítélték) fel kell kínálni a napi testmozgás lehetőségét a szabadban. Az is magától értetődik, hogy a kültéri testmozgásra szolgáló létesítményeknek kellően tágasaknak kell lenniük, és amikor csak lehetséges, védelmet kell nyújtaniuk az időjárás kellemetlenségeivel szemben.

49. Az, hogy bármikor lehetőség legyen az illemhely azonnali használatára, és a megfelelő szintű higiénia, az emberhez méltó környezet alapvető részét jelenti.

Ezzel kapcsolatban a CPT-nek ki kell jelentenie, hogy egyáltalán nem ért egyet azzal a bizonyos országokban elterjedt gyakorlattal, hogy a fogvatartottak a zárkában tartott küblikbe végezhetik el a szükségleteiket (amelyeket aztán meghatározott időpontokban „begyűjtenek”). Vagy megfelelő illemhelyet kell biztosítani a zárkán belül (lehetőleg egy vizesblokkban), vagy pedig lehetőséget kell adni arra, hogy az illemhelyet használni kívánó fogvatartottakat minden időben indokolatlan késedelem nélkül kiengedjék a zárkájukból (éjszaka is).

A fentiek mellett a fogvatartottaknak zuhanyozásra vagy fürdésre is megfelelő lehetőséget kell kapniuk. Az is kívánatos, hogy a zárkán belül legyen folyóvíz.

50. A CPT hozzáteszi, hogy különösen aggasztónak találja azokat az eseteket, amikor ugyanabban az objektumban egyszerre találkoznak túlszűfoaltsággal, a foglalkoztatás hiányával és azzal, hogy nehéz hozzáférni az illemhelyhez / mosdóhelyhez. Ezeknek a feltételeknek a halmozódása rendkívüli káros lehet a fogvatartottak számára.

51. Az is rendkívül fontos, hogy a fogvatartottak viszonylag jó kapcsolatot ápolhassanak a külvilággal. Mindenekelőtt biztosítani kell, a fogvatartott számára a kapcsolat tartás lehetőségét a családjával és közeli barátaival. A legfontosabb alapelv az, hogy elősegítsék a külvilággal fenntartott kapcsolatok ápolását; ennek a kapcsolattartásnak a bármilyen korlátozása kizárólag számottevő biztonsági kockázat alapján vagy erőforrások hiánya miatt rendelhető el.

Ezzel kapcsolatban a CPT hangsúlyozni kívánja, hogy bizonyos rugalmasságra van szükség a látogatások és a telefonos kapcsolattartás terén azoknál a fogvatartottnál, akiknek a családjá a börtöntől távol él (és így nem tud rendszeresen látogatóba jönni). Például az érintett fogvatartott esetében össze lehet vonni a látogatási időket, és/vagy nagyobb lehetőséget kell adni a családdal való telefonos kapcsolattartásra.

52. Természetesen a CPT figyelmet fordít azokra a sajátos problémákra is, amelyek a fogvatartottak meghatározott kategóriái esetében merülnek fel, mint például nők, fiatalok és külföldiek.

53. Előfordul, hogy az őrszemélyzetnek erőt kell alkalmaznia az erőszakos fogvatartottak megfékezése érdekében, és ehhez kivételesen a fizikai kényszerítés eszközeit is igénybe kell venniük. Ezek egyértelműen nagy kockázattal járnak a fogvatartottak lehetséges bántalmazása szempontjából, és mint ilyenek, különleges garanciákat igényelnek.

Az a fogvatartott, aki ellen bármilyen jellegű kényszerintézkedést alkalmaztak, jogosult kell, hogy legyen az azonnali orvosi vizsgálatra, és ha szükséges, orvosi ellátásra. A vizsgálatot úgy kell elvégezni, hogy a nem-egészségügyi személyzet tagjai ne hallják és lehetőleg ne is lássák, a vizsgálati eredményt pedig (beleértve a fogvatartottnak a tárgyra vonatkozó kijelentéseit és az orvos következtetéseit) hivatalosan rögzíteni kell, és a fogvatartottnak át kell adni. Azokban a ritka esetekben, amikor a fizikai kényszerítés eszközeit kell alkalmazni, az érintett fogvatartottat állandó és megfelelő felügyelet alatt kell tartani. Ezen túlmenően, a kényszerítő eszközöket minél hamarabb el kell távolítani, soha nem szabad azokat büntetésként alkalmazni vagy alkalmazásuk idejét büntetésként meghosszabbítani. Végezetül pedig, nyilvántartást kell vezetni minden olyan esetről, amikor kényszerrel alkalmaztak egy fogvatartottal szemben.

54. A hatékony panasztételi és vizsgálati eljárások a börtönökben alkalmazott bántalmazás elleni legjobb védelmet jelentik. A fogvatartottak részére panasztételi lehetőségeket kell biztosítani a börtönrendszeren belül és kívül is, aminek azt a lehetőséget is magában kell foglalnia, hogy négy szemközti érintkezhessenek az illetékes hatóság képviselőjével. A CPT különös súlyt helyez arra a követelményre, hogy minden börtönobjektumot rendszeresen meglátogasson egy független testület (például egy látogatói bizottság vagy felügyelő bíró), amely jogosult arra, hogy meghallgassa a fogvatartottak panaszait (és ha szükséges, intézkedéseket is tegyen), és hogy megtekintse az objektum körleteit. Az ilyen testületek egyebek mellett fontos szerepet játszhatnak annak a távolságnak az áthidalásában, amely a börtön vezetése és az adott fogvatartott vagy fogvatartottak között általánosságban fennáll.

55. Valójában mind a fogvatartottaknak, mind a börtön személyzetének érdeke, hogy egyértelmű fegyelmi eljárásokat határozzanak meg hivatalosan, és azokat a gyakorlatban is alkalmazzák, mivel bármilyen szürke zóna ezen a területen azzal a kockázattal jár, hogy előbb-utóbb nem hivatalos (és ellenőrizetlen) rendszerek fognak kialakulni. A fegyelmi eljárások során a fogvatartottak legyenek jogosultak arra, hogy meghallgassák őket az általuk állítólagosan elkövetett vétségekkel kapcsolatosan, és hogy a kiszabott büntetés ellen fellebbezhessenek egy magasabb szintre.

A hivatalos fegyelmi eljárásokon túlmenően gyakran előfordulnak más eljárások is, melyek során egy fogvatartottat kényszerűen elkülönítenek a többi börtönlakótól, fegyelmi vagy biztonsági okok miatt (pl. annak érdekében, hogy az objektumban „megfelelő rend” legyen). Ezeket az eljárásokat hatékony biztonsági garanciáknak kell kísérniük. A fogvatartottat tájékoztatni kell az ellene alkalmazott intézkedés okáról, kivéve ha biztonsági okokból ez nem tanácsos.¹, kapjon lehetőséget arra, hogy kifejtse véleményét az ügyről, és hogy az intézkedést egy felsőbb hatóságnál megfellebbezhesse..

56. A CPT különös figyelmet fordít azokra a fogvatartottakra, akiket bármilyen okból (fegyelmi intézkedésként; mivel „veszélyesek” vagy „bajkeverő” magatartást tanúsítottak; a bűnügyi nyomozás érdekében; saját kérésükre) magánzárkában tartanak.

Az arányosság alapelve megköveteli, hogy arányban álljanak egymással az esettel kapcsolatos követelmények és a magánzárka alkalmazása, mivel ez az intézkedés rendkívül káros következményekkel járhat az érintett személyre nézve. A magánzárka bizonyos esetekben embertelen és megalázó bánásmódot jelenthet; de mindenképpen érvényes, hogy a magánzárka minden formáját a lehető legrövidebb ideig szabad csak alkalmazni.

¹ Ezt a követelményt a későbbiekben így fogalmazták át: a fogvatartottat írásban kell tájékoztatni az ellene alkalmazott intézkedés okairól (tudomásul véve, hogy az okok között olyan részletek is lehetnek, amelyeket biztonsági okokból nem lehet közölni a fogvatartottal).

Amennyiben ezt a rezsimit a fogvatartott saját kérésére rendelik el vagy alkalmazzák, az egyik alapvető biztonsági mechanizmus abban áll, hogy amikor az érintett fogvatartott vagy az ő nevében az őrszemélyzet egyik tagja ezt kéri, az orvost késlekedés nélkül oda kell hívni azért, hogy orvosi vizsgálatot végezzen a fogvatartotton. Ennek a vizsgálatnak az eredményeit, beleértve a fogvatartott fizikai és mentális állapotának a leírását, és ha szükséges, a további elkülönítés várható következményeit, írásos formában kell rögzíteni, amit aztán továbbítani kell az illetékes hatóságoknak.

57. A bajkeverő fogvatartottak átszállítása egy másik olyan gyakorlat, amely számot tarthat a CPT figyelmére. Vannak olyan fogvatartottak, akik rendkívül nehezen kezelhetők, ezért néha szükség lehet arra, hogy az ilyen személyeket átszállítsák egy másik büntetésvégrehajtási intézetbe. Ugyanakkor egy fogvatartott folyamatos mozgatása egyik objektumból a másikba rendkívül káros hatásokkal járhat pszichológiai és fizikai jólétére. Ráadásul egy ilyen helyzetben lévő fogvatartott csak nagy nehézségek árán tud kapcsolatot tartani a családjával és az ügyvédjével. Az egymást követő átszállítások általános hatása a fogvatartottra bizonyos körülmények között kimerítheti az embertelen és megalázó bánásmód fogalmát.